

Preliminär rapport över undersökning av stenåldersboplats vid
Strandholm 1⁴, Burträsk sn, Västerbotten.

1 juli - 6 augusti 1968.

Sammanställd av

Anders Huggert

Under ledning av docent Hans Christiansson, Institutionen för Nordisk och Jämförande Fornkunskap i Uppsala och i samarbete med museerna i Umeå och Skellefteå, har under sommaren 1968 utgrävningar ägt rum vid Strandholm 1⁴, Burträsk sn, Västerbotten, under tiden 1 juli - 6 augusti.

Deltagare:

Ingela Brising	Uppsala
Svend Bue Madsen	Köpenhamn
Lilian Bue Madsen	"
Anders Huggert	Uppsala
Gro Larsen	Oslo
Lauri Pohjakallio	Helsingfors

Utgrävningar vid Strandholm har tidigare pågått under juli månad 1967. Denna undersökning finns redovisad i separat rapport.

Läget hos det under sommaren 1968 utgrävda området, vilket utgör en utvidgning åt S och V av 1967 års, framgår av denna rapport och schaktplanen över området.

Sammanlagt undersöktes 52 m².

Vid nivåmätning användes som höjdfix det norra fästet av en bro belägen cirka 230 meter från Korvbäckens mynning i Bygdeträsket, närmare bestämt det största stenblocket, omedelbart gränsande till bäckens vattennivå å brofästets östra hörn. Toppen på detta stenblock är belägen 131.65 m.ö.h. Höjdvärdet gör ej anspråk på att vara exakt, utan torde vid noggrann fältmätning visa sig behöva justeras några centimeter uppåt eller nedåt. Justeringen kommer då att likformigt beröra samtliga grävningens avvägningsdata. Vattenmärke 131.00 m.ö.h. för Bygdeträsket är markerat å stort stenblock ute i Backviken.

Vid undersökningen användes ett koordinatsystem, där ovan nämnda höjdfix togs som skärningspunkt för x-axeln (V-0) samt y-axeln (S-N). De två första siffrorna i systemet anger avståndet längs x-axeln och de två sista längs y-axeln. Grävningens område är så beläget i förhållande till koordinatsystemet att x-värdet blir positivt och y-värdet negativt, dvs. föregås av ett minustecken (-).

Vid utgrävningen tillämpades tvåmetersrutor och varje ruta identifieras

med koordinatsiffran för dess sydvästliga hörn.

Lagerföljden å utgrävningsområdet utgöres av följande tre komponenter:

- I. Ett mellan 15 och 30 cm tjockt lager bestående av vegetationsskikt nedplöjt i det underliggande sandblandade mjällagret (II).
- II. Sandblandat mjällager, intill 35 cm tjockt.
- III. Bottenlager av mjäla med någon järnutfällning.

Utökning av Område 67

Belägenhet: 36/-39
 36/-41
 36/-43
 36/-44 och 42/-44
 36/-46 och 42/-46
 40 - 42/-48
 38 - 40/-50
 38 - 40/-52
 38/-54

Planer: 3 st i skala 1:20
 1 " " " 1:10

Profiler: 38/-48 - 38/-54 i skala 1:20
 37,45/-40,33 - 37,45/-41,22
 i skala 1:10
 37,11/-40,67 - 37,80/-40,67
 i skala 1:10

Som ovan nämnts, utökades det år 1967 utgrävda området åt S och V. Vid de "uppsnygningsarbeten" längs föregående års schaktkanter, som företogs innan årets grävning kunde igångsättas, tillvaratogs 5 st avslag och flisor av flinta och en liten bit kvarts. Dessa fynd framkom vid bortschaktandet av de jordpartier, som under vårens snösmältning spolats ned i grävningsgropen. Ytterligare 3 st flintavslag tillvaratogs som lösfynd å utgrävningsområdet.

Hemmansägare Allan Lindberg hade hösten 1967 påträffat 2 st flintavslag, varav det ena med slipyta (fynd nr 100), på undersökningsplatsen. Vid höstregnen hade frilagts en rättegad, slipad flintmejsel (101). Efter anvisning av herr

Lindberg kunde dess ursprungliga läge i marken bestämmas.

Under arbete med utgrävning av lager I tillvaratogs 10 av de 31 fynd som området gav: en tjocknackig, håleggad och ej fullkomligt slipad flintyx (1), ett avslag med retuscher (65), en flintskiva med kort, 7 mm, retuscherad egg (70), två hörnbitar ur eggpartiet å respektive två slipade flintyxor (50 och 62), en skörbränd bit av oslipad flintyx (72), en del av 1966-års båtyxa (74), en uddpilspets tillverkad av ett tunt flintavslag (52) och en något skörbränd tvärpilspets förfärdigad av ett ytavslag ur slipad flintyx (85).

Vidare påträffades (22 st) skärvor, avslag eller bitar av flinta. Av dessa var 5 st skörbrända. Vid genomgrävning av lager I framkom även avslag av kvarts (1 st) och diabas (2 st). Ruta 36/-43 innehöll fragment av brända ben (4 st).

Något träkol fanns i varje rutenhet, men förhållandevis rikligt i 36/-41. Plöjlagrets kol torde till största del härröra från sentida bränning av buskar och annan markvegetation, vilket enligt markägaren förekommit ett antal gånger.

Samtliga fynd i lager I, även avslag o.dyl., är inritade med svart färg å planerna för att ge en uppfattning om spridning och var fyndkoncentration i lägdan är att finna. Vid föregående års grävning gav detta förfarings-sätt, i kombination med lager II:s fynd, beskedet att fynden tilltar i mängd och koncentration ju längre uppåt lägdans sluttning utgrävningen fortskred, och att fynden kom tätare i riktning mot SV än mot SO. Årets undersökningsfynd i lager I varken bestyrker eller reviderar detta resultat. Emellertid är det anmärkningsvärt hur fynden praktiskt taget upphör S om 1967-års utgrävningsområde. - Jag återkommer till spridningsfrågan efter presentationen av fynden i lager II.

I likhet med föregående år kunde det även denna sommar konstateras hur fynden i plöjlagret till största delen härrör från upplöjda partier av lager II.

Ytskiktet av lager II hade en "vågig" struktur. Angående orsaken till detta, se 1967-års rapport. Det var i vissa fall svårt att klart påvisa var det

ena lagret slutade och det andra tog vid. Under nedrensning av lager II påträffades 21 fynd.

I ruta 36/-41 påträffades en bit av slipad flintyxa (59). I 36/-46 en del (92) och en bit (89) av slipad flintyxa, en kantbit av oslipad flintyxa (93) och ett stycke ur eggpartiet (96) å en sådan. I 40/-48 banepartiet (33) och ytterligare en del (13) av en slipad flintyxa, ett retuscherat avslag från slipad flintyxa (20), en bit av slipad flintyxa (29) och en kniv (14) tillverkad av ett triangulärt flintavslag. Dessutom innehöll denna ruta två vackra flintyxor, vilka låg parallellt i NV - SO riktning, den ena något ovanpå den andra. Överst en tjocknackig, håleggad och ej slipad flintyxa (18) och i direkt kontakt med och under denna framgrävdes en tunnbladig, väl slipad flintyxa (17) med något utsvängt eggparti. Det sistnämnda redskapet har över hälften av sitt råta eggparti bortslaget. Bruksretuscher å det defekta partiet upplyser om att yxan varit i fortsatt användning även efter skadans uppkomst. I 38/-50 påträffades sammanlagt sex kompletta eller fragmentariska flintredskap, nämligen: två spånknivar (4 och 9), ett spetsredskap (98), en del ur eggpartiet å slipad yxa (43), en bit av slipad yxa (32) och en tvärpilspets (8). I 40/-50 en del av slipad flintyxa (39), en tjocknackig, håleggad, slipad flintyxa (3) och en tvärpilspets av diabas (38).

Fynden 13, 32, 33, 39, 43, 59, 89 och 92 synes samtliga härröra från en och samma skörbrända flintyxa. Bland dessa fynd passar åtminstone fyra ihop, nämligen 13 med 33, 39 och 92. Ytterligare en bit av denna yxa återfinns i årets fyndmaterial. Lager I i ruta 36/-43 innehöll, som ovan nämnts, en skörbränd bit av slipad flintyxa (63). Under 1967-års utgrävning påträffades även delar av detta redskap.

De tvärelegade pilspetsarna 8, 38 och 85 är av samma grundtyp. Vad 8 och 38 beträffar, är dessa nästan identiskt lika utformade. Båda har medelst retuschering utefter de blivande långsidorna formats ur en tunn skärva, vars skarpa kant har fått bilda pilspetsens egg. Slagbula återfinns i baspartiets ena hörn. - Det är av synnerligt intresse att den ena av dessa båda tvärpilspetsar är tillverkad av flinta och den andra av diabas.

Skörbränd sten av mer eller mindre utpräglad typ påträffades i rutorna 36/-39, 36/-43, 36/-46, 42/-46, 40/-48, 38/-50, 40/-50 och 38/-52. Antalet per rutenhet är ringa (1 - 5 st) och som allmän iakttagelse gäller att sten

över huvud taget var ytterst sällsynt på det utgrävda området.

Spridda förekomster av kol visade sig i rutorna 40/-48, 42/-48, 38/-50, 40/-50, 38/-52 och 40/-52. Särdeles glest belägna var kolpartiklarna i 42/-44 och 42/-46. I rutenheten 36/-46, som innehöll mer kol än 36/-44 och 36/-43, kunde några större kolbitar om cirka 1 cm^3 tillvaratagas. Trots dessa större bitar var rutan, i likhet med grävningsområdets övriga rutor, kolfattig. Någon kvantitet lämpad för C_{14} prov har ej kunnat tillvaratagas.

En hård, till största delen belägen i ruta 36/-41, där lager I innehöll förhållandevis rikligt med kol, framgrävdes. Den hade utan någon som helst stenkonstruktion anlagts direkt på markytan (L II), och utgjordes av ett cirka 90 x 70 cm stort område vitbränt lager II, i vars centrala parti rikligt med sot var inblandat. Kolfragment av sådan storlek att de kunde framprepareras påträffades ej. Ett sotparti i det vitbrända området innehöll ett litet kvartsavslag (37,27/-41,11). Som framgår av plan och profiler (skala 1:10), var hårdområdet tjockast i mitten och tunnade sedan av mot periferien.

En cirka 100 cm lång och 5 cm bred sträng av samma karaktär som hårdens (se plan skala 1:10) påträffades omedelbart N om denna i ruta 36/-43.

Fragment av brända ben framkom i ruta 40/-48. De kunde emellertid ej tillvaratagas, enär de till stor del endast var bevarade som vitt pulver. - Det markparti i vilket utgrävningen företages, synes vara ogynnsamt vad beträffar organiska ämnens bevarande. Lager II innehöll även avslag, skärvor och flisor av flinta (33 st), varav några skörbrända (9 st). Vidare påträffades avslag och bitar av kvarts (7 st) och av diabas (2 st).

Samtliga fynd från lager II är markerade med röd färg å planerna över utgrävningsområdet. Ett betraktande rörande fyndens spridning i lägdan ger, med ledning av förhållandena i rutområdet 36/-39 - 36/-46, det resultatet att tätheten tilltar från N mot S. Denna tendens var klart påvisbar redan med ledning av resultaten från 1967-års undersökning. Av intresse är, att vi under denna sommars arbete kunnat konstatera att fynden praktiskt taget upphör S om rutorna 38/-50 och 40/-50. I dessa två och i rutan 40/-48 var fyndkoncentrationen som störst. Nämda rutor ansluter direkt till den

södra kanten hos 1967-års utgrävningsområde, där vi då fann den största fyndkoncentrationen. Ett område med markant rikligare fyndförekomst har således kunnat inringas. Koncentrationsområdet synes sträcka sig i NO - SV riktning, vilket kommande fältundersökning får ge närmare besked om.

Lager II avtar kontinuerligt i tjocklek från N mot S, och vid koordinationspunkten 38/-54 är det så gott som obefintligt. På utgrävningsområdets södra del, som är belägen längst uppåt lägdans sluttning, kunde konstateras hur plöjan (L I) innehöll en större inblandning av lager II, varför det kan anses troligt att lager II:s upphörande är att se som följd av uppblandning med lager I. Antagligen har det ursprungliga markskiktet över lager II här varit tunnare än längre nedåt lägdans sluttning.

Några fynd i lager II låg i direkt kontakt med ytskiktet av lager III, nämligen: en bit flinta (42,13/-46,54) och en av kvarts (40,09/-45,56), samt ett större kvartsstycke (53) vars ena kant är något bultad, så det klart framgår var slag, som avspaltat detta och tidigare avslag anbragts. Två stenar i NV hörnet av ruta 36/-39 låg även de i kontakt med lager III.

På utgrävningsområdet kunde konstateras att de djupast belägna fynden var av kvarts och att kvarts ligger genomsnittligt djupare än flinta. Någon direkt "lagring" var emellertid ej påvisbar.

Omfattande nedgrävningar i lager III har ej givit något fynd, förutom en kolbit i ruta 36/-43 på några cm:s djup i lagret, som skulle kunna tyda på mänsklig aktivitet i förhistorisk tid.

Fyndförteckning

<u>f.nr</u>	<u>Föremål</u>	<u>Mått i cm</u>	<u>Läge i meter</u>	<u>Lager m.ö.h.</u>
1	Tjocknackig, håleggad och ej fullkomligt slipad flintyxa	15,6 x 4,8 x 3,1	36,95/-40,40	I
3	Tjocknackig, håleggad och ej slipad flintyxa	14,1 x 3,9 x 2,5	40,19/-48,36	II 134,34
4	Spånkniv av flinta	6,7 x 3,7 x 1,2	39,13/-48,12	II 134,21
8	Tvärpilspets av flinta	2,1 x 1,4 x 0,2	38,74/-49,33	II 134,31
9	Spånkniv av flinta	9,1 x 2,7 x 1,0	39,00/-48,55	II 134,24
13	Del av slipad flintyxa	4,4 x 3,7 x 2,9	40,31/-46,78	II 134,17
14	Kniv framställd ur ett triangulärt flintavslag	6,7 x 4,0 x 1,0	40,42/-46,77	II 134,21
17	Tunnbladig, väl slipad flintyxa med något utsvängt eggparti	15,2 x 5,5 x 1,9	41,10/-47,25	II 134,25
18	Tjocknackig, håleggad ej slipad flintyxa	15,1 x 5,2 x 3,2	41,03/-47,23	II 134,27
20	Avslag från slipad flintyxa försett med retuscher	1,2 x 1,0 x 0,2	40,28/-47,64	II 134,19
29	Bit av slipad flintyxa	2,1 x 1,0 x 0,4	40,10/-47,05	II 134,05
32	" " " "	0,4 x 1,3 x 0,9	39,05/-48,58	II 134,19
33	Banedel av slipad, tjocknackig flintyxa	3,3 x 3,2 x 2,6	40,80/-47,36	II 134,10
38	Tvärpilspets av diabas	2,1 x 1,4 x 0,3	40,08/-48,23	II 134,26

<u>f.nr</u>	<u>Föremål</u>	<u>Mått i cm</u>	<u>Läge i meter</u>	<u>Lager m.ö.h.</u>	
39	Del av slipad flintyx	2,1 x 3,0 x 1,2	40,58/-48,25	II	134,32
43	Del ur eggpartiet å slipad, håleggad flintyx	1,1 x 3,1 x 0,9	39,08/-50,02	II	134,41
50	Bit ur eggpartiet å slipad flintyx	1,3 x 1,2 x 0,4	37,59/-40,79	I	
52	Uddpilspets av flinta	2,1 x 1,3 x 0,3	37,58/-39,97	I	
59	Bit av slipad flintyx	2,0 x 0,8 x 1,4	37,83/-40,82	II	133,40
62	Del ur eggpartiet å slipad flintyx	2,6 x 1,4 x 0,4	36,58/-42,69	I	
63	Bit av slipad flintyx	1,8 x 0,9 x 0,4	36,99/-42,04	I	
65	Avslag med retuscher	1,0 x 1,0 x 0,2	36,76/-42,61	I	
70	Flintskiva med kort retuscherad egg	5,3 x 3,4 x 1,8	37,02/-41,72	I	
72	Kantbit ur oslipad flintyx	1,8 x 1,1 x 0,2	36,74/-42,63	I	
74	Del av båtyxa	2,4 x 3,0 x 0,6	36,38/-41,47	I	
85	Tvärpilspets förfärdigad av ytavslag ur slipad flintyx	2,6 x 1,3 x 0,3	36,77/-45,32	I	
89	Bit av slipad flintyx	1,1 x 0,9 x 0,3	36,84/-45,32	II	133,88
92	Del av slipad flintyx	2,5 x 3,0 x 2,3	37,44/-44,25	II	133,80
93	Kantbit av oslipad flintyx	1,1 x 0,4 x 0,2	37,40/-44,20	II	133,77
96	Stycke ur eggpartiet å oslipad flintyx ?	4,4 x 3,5 x 1,4	36,75/-45,86	II	133,82

<u>F.nr</u>	<u>Föremål</u>	<u>Mått i cm</u>	<u>Läge i meter</u>	<u>Lager m.ö.h.</u>
98	Spetsredskap av flinta	3,5 x 2,3 x 0,9	39,97/-48,00	II 134,25

Lösfynd från det utgrävda området

100	Bit av slipad flintyxa	1,9 x 1,5 x 0,2		I
101	Räteggad, slipad mejsel av flinta	14,9 x 2,1 x 1,9	ca 40,10/-46,10	II